

**MINISTRY OF EDUCATION AND RESEARCH
„1 DECEMBRIE 1918” UNIVERSITY OF ALBA IULIA
FACULTY OF HISTORY AND PHILOLOGY
DOCTORAL SCHOOL IN HISTORY**

**Libraries, Books and Readers
in the Region of Hunedoara
(16th-18th Centuries)**

PhD Thesis Abstract

**SCIENTIFIC COORDINATOR:
PROF. UNIV. DR. EVA MÂRZA**

**PHD STUDENT:
GEORGETA CÎMPAN (DEJU)**

Alba Iulia

2020

CONTENTS

ARGUMENT	5
HISTORIOGRAPHICAL LANDMARKS	11
Chapter I. BOOK PLACES IN HUNEDOARA COUNTY: HISTORICAL AND CULTURAL LANDMARKS	24
A. Institutions in the Protestant and Catholic milieus	28
A.1. The Reformed School of Orăștie (end of the 17 th century)	29
A.2. Franciscan Monasteries: Orăștie, Hunedoara, Deva, Baia de Criș.....	32
A.3. Roman-Catholic Parishes.....	40
A.4. Greek-Catholic Deaneries	47
B. Institutions in the Romanian, Orthodox and Greek-Catholic environment	49
B.1. Orthodox and Greek-Catholic monasteries.....	51
B.2. Churches of the Romanians.....	55
C. Laic spaces	58
C.1. Fortresses and castles in the region of Hunedoara: Hunedoara, Deva, Orăștie	59
C.2. The princely library of Corvins' Castle (17 th century)	64
C.3. Local nobility. Status, confession, erudition.....	66
Chapter II. HUNEDOARA LIBRARIES AND THEIR BOOKS	74
A. FOREIGN BOOKS IN HUNEDOARA LIBRARIES	75
A.1. INSTITUTIONAL LIBRARIES	76
A.1.1. Humanist readings in Orăștie at the end of the 17 th century and the beginning of the 18 th century	76
A.1.2. „ <i>De conventu ad conventum</i> ”: books in the Franciscan libraries	88
A.1.2.1. The Franciscan Monastery of Orăștie	89
A.1.2.2. The Franciscan Monastery of Hunedoara	99
A.1.2.3. The Franciscan Monastery of Deva	107
A.1.2.4. The Franciscan Monastery of Baia de Criș.....	113
A.1.3. Roman-Catholic parish libraries	117
A.1.4. Greek-Catholic ecclesiastical institutions	147
A.1.4.1. The Greek-Catholic Vicarage of Hațeg	148
A.1.4.2. The Greek-Catholic Deanery of Orăștie	151
A.2. PRIVATE LIBRARIES	157

A.2.1. A Baroque library at Corvins' Castle: Emeric Thököly.....	157
A.2.2. Barcsai Ákos, a bibliophile?	166
A.2.3. From the readings of the Hunedoara noble families	168
B. PRESENCE OF THE ROMANIAN BOOK IN THE AREA OF	178
HUNEDOARA	
B.1. Circulation of the Romanian book in the region of Hunedoara	179
B.2. Libraries with Romanian books	208
B.2.1. From the personal library to the parish library	209
B.2.2. Monastery libraries	211
B.2.3. The library of the Greek-Catholic Vicarage of Hațeg	213
Chapter III. BOOK READERS AND THEIR CULTURAL HORIZON	216
A. READERS OF FOREIGN BOOKS	218
A.1. Professors and pupils of the Reformed School in Orăștie	220
A.2. The clergy of the Franciscan Order	225
A.3. The Roman-Catholic Clergy	234
A.4. The Greek-Catholic Clergy	237
A.5. The Hunedoara nobility	240
B. ROMANIAN BOOK READERS	245
B.1. The reader of the Romanian book: from the elites to the people	247
B.2. „ <i>Am scris eu să știe</i> ”: the significance of the Romanian book through notes	254
CONCLUSIONS	271
BIBLIOGRAPHY	288
LIST OF ANNEXES	316
ANNEXES	318

Key words: old foreign book, Romanian old book, library, read, reader, the Protestant School of Orăștie, Franciscans, Corvin Castle, Roman-Catholic parish, Emeric Thököly, Kenderesi, Ribitzei, Barcsai, Iuliu Rațiu.

PhD Thesis Abstract

The 17th and 18th centuries were marked by a series of events which had influenced the cultural history of Transylvania, alongside its major components: the church, the school, the princely court, and the Wien court. In a general framework, the main events were the Reformed movement, the establishment of the Transylvanian Principality as a political entity with a certain degree of dependency in relation to the Ottoman Empire, the Austrian Reconquista, and the installation of the Habsburg Monarchy, with reforms aiming to the modernisation of the state. From the history of culture point of view, these centuries belonged to the Humanism, the Baroque, the Pre-Enlightenment, and the Enlightenment and are characterised by the connections to the western ideas and cultural trends.

The written or printed book had a major contribution for the formation of an intellectual climate in the environments in which it had circulated by transferring cultural patterns. This phenomenon is due to its qualities as promotor of communication, education, and self-education. The books increased the distribution power of knowledge and they were accumulated in their dedicated places. Hence public and private libraries played a decisive role in the circulation of ideas, creating a vast exchange of values between the spaces connected through books. Thanks to its libraries, Transylvania was circumscribed to a European spiritual geography from which it absorbed intellectual paradigms. In this way, it determined the enlargement of the cultural horizon of those who came in contact with the respective ideas.

For the current territory of Hunedoara County, the book was a special and constant presence, distributed in favourable conditions. For instance, the fairs (spaces for trading merchandise) facilitated the sale and purchase of books, which led to its distribution in the community. Clerks working in public institutions could not occupy a position in the state apparatus without a proper training, which strictly required the knowledge of Latin, Hungarian and German. Since the beginning of the 16th centuries, the noble families took actions in accordance to the general mentality of the nobility within the kingdom, seeking to increase their possessions by different means. They strongly developed a cult for the written record and for the western type law, therefore they preserved their documents in personal archives. In short, they were the people of their age and of their status. The clergy of the different rites (Orthodox, Roman-Catholic, Protestant, Greek-Catholic) cultivated and disseminated the books' contents through oral transmission or reading, thus positively influencing diverse categories of contacting recipients.

Nonetheless, the number of reading connoisseurs was modest and there were fewer people who had known how to write. Yet the book and the respective interests were a fact and the premises for the existence of a minimal cultural horizon in the Hunedoara area had been present since the 16th century.

The aim of the present PhD thesis is to draw an image of the books, libraries and readers from the area of Hunedoara, as well as of the cultural horizon which resulted from the book circulation and reception in the aforementioned space. The latter will be reconstructed based on the identification and analysis of the institutional and private libraries. Subjects of this research are, in an equal manner, tomes pertaining to the European culture, samples of the Hungarian and German culture in Transylvania, and also old Romanian books. They are all illustrating the cultural complexity which emerged from the cohabitation of such different ethnicities and confessions on the territory of Hunedoara.

The motivation behind addressing the books together resides mainly in the fact that, at least for the area of Hunedoara, historiography did not make note of the book as a whole. For the respective space, book studies concentrated mostly on the Romanian book. During the last century half, many items of this kind were identified in different collections, were communicated and catalogued, too. The outcome is a printed „database” which depicts the impressive scale of the Romanian book’s circulation and the heritage preserved in libraries. The old foreign book hasn’t been researched almost at all, yet there are some brief mentions about the circulation in the region of foreign books and about the functional libraries which had held such readings, all of them in the second half of the 19th centuries. Such examples are the Hungarian Casina in Deva, the Hungarian Casina in Orăștie, the Science High School in Deva, or the library of the History and Archaeology Society of Hunedoara County.

I have established the research area over the actual territorial limits of Hunedoara County, but the term „county” (in its administrative meaning) is not suitable for the researched period (16th-18th centuries). In addition, the notion „county” eliminates the area of Brad, so we have chosen terms like *region*, *district*, *zone* or *area* to define the respective Hunedoara space.

The time span, 16th-18th centuries, refers to the print date of the books. During that period, printing was a form of art and the libraries were just a few, hence the discovery of the tiniest pieces of information about books and libraries represents an important contribution to the history of book culture in the researched area. Regarding the book readers, I have tried to use data from the selected period, yet sometimes we have crossed the respective chronological limits. In this respect it must

be noted that, although the books had been published in the 16th-18th centuries, they were read even later and kept producing their effects as lectures or collectables.

I have operated with documentary funds consisting both in old book funds, but also archive documents, to which published sources were added. Two research directions took shape, one for the foreign book and the other for the Romanian book. For each book category, my goal was to identify institutional, laic and ecclesiastical libraries, and private libraries of the aristocracy, of the bourgeoisie and the lower classes, in order to reveal the presence of the book in all social environments.

In order to achieve the proposed objectives, I proceeded to extracting titles from the book lists available in library catalogues and directly from the old book specimens. Notes preserved on the pages of both Romanian and foreign old books are added to complete the necessary dataset for the research. Books and functional libraries have been identified in the area of Hunedoara. The systematisation of the material and the valorisation of the documentary sources have led to determining the topic structure, the libraries' contents, as well as the categories of readers.

After interrogating the unpublished sources, I noticed that most of the information on libraries and books was preserved for the ecclesiastical institutions, almost totally lacking for the civil, private ones. Although they are just a few, five private libraries have been identified, three of them based on hand notes and diverse property marks. This kind of evidence proved to be the unique sources for reconstructing certain libraries (such as the books of the Barcsai or Ribitzei families).

Even if the results of the research conducted in archives and libraries were not as predicted at the beginning of the current endeavour, the discoveries can illustrate the phenomenon of the book's presence and usage.

The thesis was structured in three chapters. I have considered that it was necessary to highlight several historical landmarks concerning the places in which the libraries, books or readers could have existed, in order to frame them in their functional time and space. Starting from local history, a first observation was that the milieus in which these libraries had functioned were both ecclesiastical and civil. For the ecclesiastical environment, information was gathered on the history of the Protestant School in Orăștie, starting with the 17th century. Also, brief histories were drafted for the Franciscan Monasteries in Orăștie, Hunedoara, Deva, and Baia de Criș, alongside other milestones for the establishment of the Roman-Catholic parishes and mentions regarding the Greek-Catholic, the Hațeg Vicarage and the Orăștie Deanery libraries. They were followed by short

presentations of the Romanian monasteries, Orthodox and Greek-Catholic, as well as by drawing a general picture of the Romanian parish churches.

In general, the books reached the aforementioned locations in similar ways. The Reformed or Catholic institution was founded by the political elites and sustained, together with the local noble families, through donations like goods, money and books. For example, the Reformed School in Orăștie was established in the 17th century by the princes of Transylvania. But the Calvin noble families from the county of Hunedoara had also a substantial contribution in sustaining the education process. Regarding the Franciscan Monasteries at Orăștie, Hunedoara, Deva and Baia de Criș, as well as the Roman-Catholic parishes, the foundation or the restoration of the establishments was supported by the Court in Wien and by the Catholic Church. Furthermore, the local Catholic nobility participated at the construction, repairment and supply of the religious premises.

Romanian monasteries were sustained as well by the authorities and the Hunedoara nobility. Plosca monastery received properties from the Hunyadi family. Prislop monastery was founded by local families from Ciula and Densuș, being later reconstructed through the donations made by lady Zamfira, daughter of Moise Voivode from the Brâncoveanu family. Cerna monastery was established by the Mușina family of Hunedoara and received important amounts of money and parts of estates from Mihnea Voivode Turcitul [Turkish-turned].

Related to the laic environment, there are mentions on fortresses, castles and the most important curiae, where the Hunedoara nobility had resided. Hence, various aspects were brought into attention which depict the image of a society similar to the Central European model, but permanently adapted to the local taste. A series of ethno-confessional evolutions of the local aristocracy came to an end in the 17th century. It must be noted that at the end of the respective century the wealthiest families considered themselves as Hungarians of Catholic or Reformed confession, although they had Romanian origins (Kendeffy, Kenderesi, Keresztessy, Nalatz, etc.).

Chapter *Hunedoara Libraries and Their Books* was dedicated to the examination of the contents of the identified libraries, with accent on the general topic of the library, on the authors and the books within the collections. Depending on the book category, two sub-chapters have resulted, one focusing on foreign book and the other one on Romanian book. For each book category, both institutional and private libraries have been identified.

In the sub-chapter referring to foreign book, the institutional libraries were grouped in school libraries, religious orders libraries, and parish libraries. According to the research results, the private libraries were represented by princely libraries and local nobiliary libraries. The analysis

for each collection started from the inventory list, the library catalogue, and the old book specimens towards shaping the bibliophile universe offered by the analysed library. Due to the fact that the data regarding the institutional collections were more consistent, a rich and novel material resulted for these libraries.

The earliest identified library was the one belonging to the Reformed School in Orăștie. Its books had a humanist character, judging by the authors and the fields of study. The authors were erudite professors from the European academic milieu, with major contributions in changing the mentality of their time. Several books types are present, such as Protestant theology books, grammar manuals, dictionaries, classic authors, history volumes. The works in the Reformed school directed the reads and the formation of the pupils towards the Swiss, German, Belgium, English, and Dutch Protestant environments, in which the newest and most debated European theological and cultural currents were developing. In comparison with the other libraries of Reformed colleges in 17th century Transylvania, such as Cluj, Târgu Mureș, Aiud, and Odorheiul Secuiesc, the fund of the Reformed School in Orăștie is a basic one, common for the Reformed schools in the Transylvanian region. A valuable input for the school's library was the contribution of humanist Mihail Halici, whose heritage of 540 books enriched the reading universe with a humanist type collection, perhaps the most valuable at the time. Although the library disappeared at the middle of the 20th century, some samples are kept in other Transylvanian collections (the Protestant Theological Institute from Cluj-Napoca, „Octavian Goga” County Library from Cluj-Napoca). They revealed property signs, such as the 1730 ex libris of the library, the 19th century stamp and names of owners and donators.

As for the libraries of the institutions sustained by the Catholic Church, the writings cover a wide area of books. They instructed the readers in the Catholic theology, canonical law, organisational system of the different friar orders, providing a Catholic vision of the faith.

Studying all four Franciscan collections from Orăștie, Hunedoara, Deva and Baia de Criș, one may observe that the most frequently used books are the sermon ones. Their authors had been some of the most cherished European and Transylvanian preachers (Pierre de Besse, Hieronymo Hirnhaim, Paolo Segneri, Jeremia Drexel, Péter Pázmány, András József Illyés, György Káldi, etc.). Sermon books were a priceless help in the distribution of the Christian teachings' contents in a society dominated by orality. The reads in the Franciscan libraries were oriented towards moral theology books, history of the church, the life of Jesus Christ, the life of Saint Francis, actual Christian life paradigms to which the believers had been aspiring.

Concerning the issue of the reads' sources, the book providing centres pertained in the 17th century especially to the German and Dutch space. During the 18th century, the most numerous books were printed at Venice and Trnava, but Augsburg was an important centre as well. Latin dominated the distribution language of the books, followed by Hungarian and German, yet Italian and Polish books were also found in Catholic libraries.

The same situation repeats for the Roman-Catholic parish churches, with documents reflecting mainly religious collections containing bibles, preaching books, moral and exegesis papers, canonical law, and lives of the saints. These all were working instruments for a priest focused on delivering a quality service to the believers and the church. Consulting archive documents resulted in obtaining relevant data on the presence of some books in the parish libraries from Băița, Certej, Deva, Dobra, Ghelari, Hațeg, Ilia, and Săcărâmb, with seven books (Deva) and 103 (Băița) at the beginning of the 19th century.

Preaching books were the most numerous, the authors being largely published European (Matthias Faber, Philip von Hartung, Paolo Segneri) and Transylvanian (Péter Pázmány, András József Illyés) preachers, or the ones who had received the mission to promote the Catholic renaissance in Transylvania (István Csete, István Landovics). Having a major role in the practice of religion inside the community, preaches significantly contributed to the religious education of the people, encouraging them to act according to the promoted life style. Alongside theology books, several science manuals appear in the inventory lists, such as the ones for physics, geography and logic by Andreas Jaszlinszky, or the arithmetic one of Francisc Tolvay. Together with the grammar compendiums and the literature books, these manuals were used in the schools supported by the churches, usually maintained by Franciscan monks.

The library of the Greek-Catholic Deanery in Orăștie deserves a special mention. It was identified through the signatures and stamps kept on old foreign books from the Icons and Old Book Deposit from Orăștie. The library was partially recorded in the literature, with emphasis on the 19th century books. These were mentioned in an inventory document of the library from 1909. During the research of the old books in the respective deposit, I rediscovered a part from the samples noted in that inventory. Moreover, the books of Chiril Țopa, vicar of Hațeg, were analysed after the published inventory. Thus, the image of another library resulted, which contained books from western and central-European printing houses.

Unlike the institutional libraries, where the reads were oriented depending on the recommendations of the holding institution, private libraries suggest in a better manner the cultural

currents diffused in a certain area. The reads were chosen with a higher degree of liberty, depending on the taste, concerns and interests of the reader. Although the noble families from the Hunedoara area were numerous, only a reduced number of clues survived concerning this type of libraries. Five private book owners were identified: Emeric Thököly, prince of Transylvania, who held a collection at Corvins' Castle; Prince Ákos Barcsai, born in Hunedoara County; the libraries of the Kenderesi, Kendeffy and Ribitzei noble Hunedoara families.

The books which composed the 17th-18th centuries local private libraries reveal concerns in universal history, history of Transylvania, juridical literature, natural sciences, anatomy, occult sciences, and curiosities. Nevertheless, the religious books of a good Christian were not missing, like *The Bible*, *The New Testament*, the psalms or the prayer books, but their number was visibly reduced. Under the influence of the Enlightenment, which promoted sciences and reading, exact sciences treaties appeared in the private collections (hydrodynamics, mechanics and arithmetic manuals printed at Göttingen between 1769-1774, from the Kenderesi collection). Reading books, such as calendars or almanacs, also entered the private collections of the time and contained diverse information on the wide spread of history, sciences, craftsmanship etc. Theatre plays also became a pleasant read during the spare time. The most visible difference amongst the nobiliary libraries was only for the case of religious books, some being Calvin, other Catholic, according to the confession of the owner. One may witness the same families supplying with books the Roman-Catholic Churches, the Reformed School in Orăștie, but also the Romanian churches, as a reminder of their personal sensitivity regarding their Romanian roots from the 14th-15th centuries.

In the case of Romanian book, the approach method was different due to the specificity of the formation of some collections. Romanian book was present especially in the libraries of the churches from the Romanian villages and more rarely in other institutions. Therefore, I began with the Romanian book production from the 16th-18th centuries and I have marked the presence of the book in different localities in Hunedoara, more often in village churches. With the help of thorough research and a proper printed „database”, I was able to conclude that the circulation of Romanian book was intense in the entire Hunedoara space. At least one book was attested in almost all localities. An interesting statistic emerged after confronting the literature mentions with the records in the inventory registers of the Icons and Old Book Deposit Orăștie (over 2700 old Romanian books are preserved there). It reveals the primacy in usage of the Alba Iulia and Iași books during the 17th century, while the books from Blaj and Bucharest were preferred during the 18th century.

In the same context, several libraries took shape, comprising Romanian books. The documentary sources are represented by the notes on the pages of the old books. At first, they were private libraries, but turned later in parish libraries, as the books were often donated to the church for the use of the entire Romanian community. The titles present in Romanian churches are *Liturgys*, *Gospels*, *Octoechos*, *Euchologions*, and *Anastasimatarions* but also *Homilies* and *Psalters*, useful both for the preaches of the priests and for the pupils' reads or learning.

From the Romanian monasteries, I chose the ones from Plosca and Prislop because in both cases there was solid evidence for collecting books and for the functioning of some libraries. For the Hunedoara, Răchitova-Cerna, Suseni-Colț, Vaca and Vaidei monasteries there are no preserved traces of their libraries, yet it is beyond doubt that books were written, copied, collected and read inside them. The respective premises were important religious centres with an essential clerical and cultural role for the Romanian believers across the entire are of Hunedoara county. The usage of Slavonic, Greek and Romanian religious book was documented at Plosca, represented by manuscripts and prints from the 16th-17th centuries. Prislop mainly possessed books printed at Alba Iulia and Iași during the 17th century. The inventories from the beginning of the 19th century mentioned the growth of the collection with a series of Blaj books, printed in the 18th and 19th centuries.

Both the Greek-Catholic libraries of the Hațeg Vicarage and the Orăștie Deanery had a dual aspect, containing foreign and Romanian books. These two libraries mainly held the Blaj editions of Romanian books necessary for the development of the divine service, but books printed by members of the Transylvania School were not missing either. The latter served for learning the history of the Romanians and a correct Romanian language.

The third part of the thesis deals with the reader of the book and his cultural horizon, obtained by the reception of the books' contents, taking into consideration the fact that, through books, the libraries ensure the transfer of cultural and intellectual paradigms. In order to follow the links between the book and its readers, I turned to one of the most concluding category of primary sources for determining the cultural horizon of the book's receptor: the hand notes written by the readers and books owners themselves.

In the case of foreign books, the identified categories of readers include the pupils and the professors of the Reformed School in Orăștie, the Franciscan monks from Orăștie, Hunedoara, Deva and Baia de Criș, the Roman-Catholic and Greek-Catholic priests together with their communities, aristocrats and members of the Hunedoara noble families.

The professors from the Reformed School in Orăștie accumulated their knowledge in the Aiud or Odorheiul Secuiesc College, they were well trained and successfully supervised the intellectual development of the pupils. The latter came from the region of Hunedoara, but also from the Szekély territories, the actual majority in the 17th century. During the 18th century the situation was evened as more and more pupils were coming from the local area (no less than 54 localities). Most of them belonged to Hungarian noble families but there were cases of Romanian pupils from modest Romanian families. During the 17th and 18th centuries, the cultural horizon acquired here had a humanist character (Latin and Hungarian books were available). Calvin religious literature was predominant, with cultural patterns coming from the Netherlands, a frequent destination for the students after finishing their studies. After returning, they took care to bring back a volume for the school library and also possessed personal specimens for student trade. In this way, the books had over a dozen temporary possessors. For example, we have learned from the owner notes that a 16th century book, *Actiones et monimenta martyrum, eorum qui a Wicleffo et Husso ad nostram hanc aetatem [...]*, Geneva, 1560, was the property of a noble from Mediaș, later of a pastor Târgu Mureș, after which it reached the collection of the Transylvanian historian Petru Bod. It was later owned by student Iosif Czell, who donated it to the school in 1811. This book's trip of more than two centuries from Europe to Transylvania suggests the exact methods through which school libraries enriched their funds and the way in which the Western cultural trends were diffused in the Transylvanian society, producing some of the most positive effects.

Book readers in the Franciscan monasteries were also identified with the help of notes. These recorded the book usage right of the monks who activated in the researched area and in other places. Monks were coming from all over Transylvania, some staying for a longer period in the region, others were sent further, in other Franciscan premises. The notes also helped in tracing the routes on which the books arrived in the respective libraries. Most often, the path was coming from Western Europe, with several stops in different Transylvanian convents, from where the books were transferred to Orăștie, Hunedoara, Deva, and Baia de Criș.

The literary concerns of the Franciscans influenced the spiritually guided local population. An important aspect of the Franciscan activity in Hunedoara was their permanent dedication both as spiritual guides and teachers. They established schools for novice training inside the monasteries, but they activated as well in the parish schools. Reading habits continued to be of intensive nature: the repetitive read of a small number of books, as attested by the marginal notes. The cultural horizon was Christian Catholic, transmitted and received in Latin and Hungarian.

The analysis of the readers in the Roman-Catholic parishes completes the activity of the Franciscan friars. The latter coordinated the pastoral activity in the Hunedoara parishes until the end of the 18th century. Knowledge was transmitted through catechisation (preach or classes in the parish schools), ensuring a cultural horizon composed of the Christian belief and general elements of civic education. The documents of the canonical visitations offered information on the transmission of the texts comprised in the books, showing that preaching was performed in Hungarian, Romanian and Latin, depending on the language spoken by the believers, but also on demand, a practice used even for the passages from the *Gospels*, which were read during the sermon.

The Catholic fund of books coming from the cultural centres of Western and Central Europe is visible for the two Greek-Catholic libraries of the Hațeg Vicarage and the Orăștie Deanery. Christian literature published in the Transylvanian centres was added. The collections had mainly a utilitarian character as the books were often used during the education process by professors and pupils. Preaches were presented, alongside dissertations, bibles, catechisms, moral books, dictionaries, grammars, juridical literature. These suggest erudite readers, which good knowledge in Latin, Hungarian, German, French, besides Romanian. These features are easily recognisable in the cultural horizon of the two Greek-Catholic clerics to whom these libraries are owed, Chiril Țopa and Iuliu Rațiu.

Another aspect revealed by the current research regards the readers in the private libraries. Relevant information was collected for the members of aristocracy and local noble families. During the period 1673-1685, Corvins' Castle was the property of Emeric Thököly, prince of Upper Hungary between 1682-1685. The books of the castle resided in the Lady's Chamber and suggest readers preoccupied of mysteries, natural curiosities, history, and philosophy, who purchased the books for the pleasure of reading, gathering information and spending time in the company of other persons with similar knowledge and bibliophile interests, thus offering the opportunity of discussing the respective texts. The books' owner wasn't conditioned by material boundaries, he could buy any book of interest, therefore the library was defined even by his reading tastes. The books coming from the western printing shops were often in Latin, while the Transylvanian religious and history volumes were read in Hungarian.

The local nobility of Romanian origins, but also related with the rich Hungarian families, built up the libraries through purchases and inheritances, as revealed by the possessor notes. Sometimes, the books were given as presents to other family members during the life of the initial

owners. Just like in the case of the Reformed School from Orăștie, I had at my disposal the notes of private owners which help to trace the journey of certain books from Europe to the nobiliary residences of Hunedoara, occasionally passing through other Transylvanian libraries.

The presence of a large number of notes confirm the fact that the respective books were studied, not just collected. I have observed how Dionisie Kenderesi had learned mathematic and physic sciences in German, Ignatie Kenderesi read for his pleasure in Latin, Hungarian and German, while the feminine side of the family read especially religious texts regarding personal devotion in Hungarian.

The cultural dimensions of the Romanian book from the 16th-18th centuries were followed in a direct link to the social function performed by the Romanian book when the finished product, the book, reached its recipient, the reader / receptor. As a communication way between the author and the receptive social group, the book created a dialogue and developed the personality of the reader. Following these reads, the ignorant watched the images, listened the story and reconstructed his inner universe. The person familiar with reading unravelled the texts for himself and later for the others, sometimes creating his texts as well.

The readers' notes inform us that, after meeting the names printed on the books (authors of prefaces or epilogues, typographers, translators, edition patrons), the readers desired to write their name on the margins of the pages, an action related to the appreciation of the written word. Since the second half of the 18th century, the reception changed in the case of Romanian readers, with a higher emphasis on making notes on the books, a sign that the number of those who knew how to read and write was increasing. Reading and writing became more and more a practice and were seen as evolution ways for the Romanians. Hence, they had access to a superior social status through their own merits.

The notes on the pages of old Romanian books became real chronicles of the times in which they had been written. Although the alphabetisation level of the Romanian recipients from rural communities continued to be low, they were ware of the importance of the written word and took measures in order to provide the village church with the necessary books for the religious service. The latter were instruments for transferring the learning *light*, through *words sweet as sugar* and valuable like *the many precious gems*, so useful for *healing the soul*. Finally, small parish or personal libraries were accumulated as a result of this continuous effort, continuing to fulfil their mission.

At the end of the paper I have attached a series of 21 annexes which I have considered as necessary for illustrating the grandeur of the employed documents during the current research, thus bringing new information on the Hunedoara bibliophile heritage. I have drawn the library catalogues based on the old book samples studied in libraries and archives (the Franciscans' Books from Hunedoara, the Donation of the Kenderesi family, Books from the Ribitzei library), I transcribed inventory lists from archive documents (lists of the Roman-Catholic parishes from Băița, Deva, Dobra, Ghelari, Hațeg, and Ilia, the list of books from the Franciscan Monastery in Baia de Criș, the list of books from Corvins' Castle), to which I have added extracts from repertoires and inventory registers (the Reformed School of Orăștie and the Greek-Catholic Deanery of Orăștie, statistics and lists of Romanian books attested in the researched area).

The novelty of this endeavour resides also in approaching the cultural history of the Hunedoara community in its entirety, through book and read. As a result, libraries of diverse ethnicities and confessions, coexisting in the respective space, and reading preferences can be reconstructed.

Appraising the Hunedoara society after the identified books leads us to the conclusion that the presence of religious books in the ecclesiastical libraries was determinant in shaping its cultural horizon. Alongside juridical, history, medicine, and arithmetic books, they can be seen as professional funds, as the books were used in their profession by clerics, professors, judges, and clerks. Still, we have sufficient reasons to assert that laic culture won an important role, as the libraries held also books of medicine, astronomy, exact sciences, almanacs, and theatre. A certain cultural delay is noticeable in comparison with the west European space, yet I observed in the researched area a society connected to the European civilisation, which attended reads, assimilated the ideas transmitted through books, and disseminated them towards other recipients. In this way, the cultural horizon was broadened, connecting the world of Hunedoara to the ambience of the Renaissance, Baroque, Pre-Enlightenment and Aufklärung.

BIBLIOGRAPHY

Unpublished sources

- Arhiva Arhiepiscopiei Romano-Catolice de Alba Iulia, Fond *Inventarele parohiilor*.
Arhiva Arhiepiscopiei Romano-Catolice de Alba Iulia, Fond *Visitatio canonica*.
Arhiva Arhiepiscopiei Romano-Catolice de Alba Iulia, Fond *Parohia Baia de Criș*.
Arhiva Arhiepiscopiei Romano-Catolice de Alba Iulia, Fond *Parohia Orăștie*.
Arhiva Arhiepiscopiei Romano-Catolice de Alba Iulia, Fond *Parohia Ilia*.
Biblioteca Batthyaneum, *Fondul de carte veche*.
Biblioteca „Teleki-Bolyai” Târgu Mureș, Fond *Teleki*.
Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj-Napoca, *Fondul de carte veche*.
Institutul Teologic Romano-Catolic „Incarntae Sapientiae” Alba Iulia, Biblioteca, *Fondul de carte veche*.
Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva, Biblioteca, *Fondul de carte veche*.
Protopopiatul Ortodox Român din Orăștie, Fond *Depozitul de Icoane și Carte Veche*.
Protopopiatul Ortodox Român din Orăștie, *Registrul de inventar nr. 793*.
Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale, Fond *Urbariul domeniului Hunedoara 1681*.
Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale, *Fonduri familiale*.
Serviciul Județean Hunedoara al Arhivelor Naționale, *Fondul de carte veche*.
Serviciul Județean Hunedoara al Arhivelor Naționale, *Fonduri familiale*.
Serviciul Județean Hunedoara al Arhivelor Naționale, Fond *Comitatul Hunedoara*.
Serviciul Județean Hunedoara al Arhivelor Naționale, Fond *Protopopiatul greco-catolic Orăștie*.
Serviciul Județean Hunedoara al Arhivelor Naționale, Fond *Vicariatul Greco-Catolic Hațeg*.
Serviciul Județean Hunedoara al Arhivelor Naționale, Fondul *Societății de Istorie și Arheologie a Comitatului Hunedoara – Fond propriu*.

Edit sources

- Amlacher, Albert, *Urkundenbuch zur Geschichte des Stadt und des Stuhles Broos bis zum Uebergang Siebenbürgens unter Erbfürsten aus dem hause Oesterreich (1690)*, Sibiu, 1879.
Avram, Olivia, Monica, Bogdan, Florin, *Cartea românească veche din secolul al XVII-lea în colecțiile Bibliotecii Județene Mureș*, Sibiu, Armanis, 2018.
Basarab, Maria, *Carte românească veche la Muzeul din Deva. Catalog*, Deva, s.n., 1998.
Bianu, Ioan, Hodoș, Nerva, *Bibliografia românească veche. 1508-1830*, Vol. I. 1508-1715, București, Edițiunea Academiei Române, Stabilimentul grafic J. V. Socec, 1903.
Bianu, Ioan, Hodoș, Nerva, *Bibliografia românească veche. 1508-1830*, Vol. II. 1716-1808, București, Edițiunea Academiei Române, Atelierele Socec&Co., Societate Anonimă, 1910.
Bianu, Ioan, Hodoș, Nerva, Simonescu, Dan, *Bibliografia românească veche. 1508-1830*, Vol. III. 1809-1830, București, Edițiunea Academiei Române, Atelierele grafice Socec & Co., 1912-1936.
Bianu, Ioan, Simonescu, Dan, *Bibliografia românească veche. 1508-1830*, Vol. IV. Adăogiri și Îndreptări, București, Edițiunea Academiei Române, Atelierele grafice Socec & Co., 1944.
Bethlen, Nicolae, *Descrierea vieții sale de către el însuși*, trad. Francisc Pap, prefață Camil Mureșanu, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2004.
Böjthe, Ödön, *Hunyadmegye Sztrigymelléki részének és nemes családainak története, tekintettel a birtokviszonyokra [Istoria Văii Streiului din comitatul Hunedoara și a familiilor sale nobile]*, Budapest, 1891.
Braicu, Doina, Bunea, Victor, *Cartea veche românească din secolele XVI-XVII în colecțiile Arhiepiscopiei Sibiului*, Sibiu, Ed. Centrului Mitropolitan, 1980.

- Cartea veche românească în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare București*, București, Biblioteca Centrală Universitară, 1972.
- Chindriș, Ioan, Iacob, Niculina, Mârza, Eva, Tatay, Anca, Elisabeta, Urs, Otilia, Crăciun Bogdan, Moldovan, Roxana, Roman-Negoi, Ana, Maria, *Cartea românească veche în Imperiul Habsburgic (1691-1830). Recuperarea unei identități culturale*, Cluj-Napoca, Edtura Mega, 2016.
- Doering, Heinrich, *Die gelehrten Theologen Deutschlands im achtzehnten und neunzehnten Jahrhundert. Nach ihrem Leben und Wirken dargestellt*, vol. 1. A-H, Neustadt an der Orla, 1831.
- Dósa, Dénes, *A Szászvárosi Ev. Ref. Kún-Kollegium Története [Istoria Colegiului Evanghelic Reformat Kun din Orăștie]*, Szászváros, Nyomatott Schuller Testvérekés Társa Könyv nyomdájában, 1897.
- Emödi, András, *A Nagyváradi egyházmegye alsópapságának könyvkultúrája a korai újkor végén [Cultura cărții la clerul inferior din Dieceza de Oradea, la sfârșitul perioadei moderne timpurii]*, Oradea, Partium; Budapest, Nemzetközi Magyarástudományi Társaság, 2014.
- Emödi, András, *A Nagyváradi Székeskáptalan Könyvtára a XVIII. Században [Biblioteca Eparhiei Romano-Catolice din Oradea în secolul al XVIII-lea]*, Budapest- Szeged, Országos Széchényi Könyvtár, 2002.
- Emödi, András, *A Szatmári Római Katolikus Egyházmegye Műemlékkönyvtárának régi állománya: katalógus [Fondul de carte veche al Bibliotecii Eparhiale din Satu Mare. Catalog]*, Oradea, Varadinum Script, 2010.
- Farkas, Gábor, Monok, István, Pozsár, Annamária, Varga, András ed., *Magyarországi Jezsuita könyvtárak 1711-ig. I. Kassa, Pozsony, Sárospatak, Turóc és Ungvár [Bibliotecile iezuite din Ungaria până în 1711. I. Košice, Bratislava, Sárospatak, Turiec, Ujhorod]*, Szeged, Scriptum Kft., 1990.
- Farkas, Gábor ed., *Magyarországi jezsuita könyvtárak 1711-ig. II. Nagyszombat 1632-1690 [Bibliotecile iezuite din Ungaria până în 1711. II. Trnava 1632-1690]*, Szeged, Scriptum Kft., 1997.
- Freiburger Diözesan-Archiv. Organ der kirschlich-historischen vereins der Erzdiöcese Freiburg*, vol. 3, Freiburg im Breisgau, Herder Verlagshandlung, 1868.
- Graesse, Jean, George, Théodore, *Trésor de livres rares et précieux*, Tome V, Dresda, 1864.
- Iorga, Nicolae, *Scrisori și inscripții ardelene și maramureșene*, II, București, 1906.
- Istoria Bisericii Române Unite din Transilvania prin sinoadele sale (1782-1900). Ediție de documente / A Erdélyi görögkatolikus egyház története zsinatai tükrében (1782-1900). Dokumentumok*, Selecție de documente, studiu introductiv, note și anexe Laura Stanciu. Intriducere Gábor Adriányi, Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2017.
- A Kolozsvári Akadémiai Könyvtár, Régi Magyar Könyvtár, Gyűjteményeinek katalógusa [Catalogul cărților maghiare vechi din Biblioteca Academiei Filiala Cluj-Napoca]*, Kolozsvár, 2004.
- Kurta, József, *A Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet könyvtárának régi állománya [Fondul de carte veche al Institutului Teologic Protestant din Cluj-Napoca]: Vol. I. Az 1601 előtti, nem magyar nyelvű, külföldi nyomtatványok katalógusa [Catalogul tipăriturilor anterioare anului 1601, din străinătate în alte limbi decât cea maghiară]*, Cluj-Napoca, Editura Institutului Teologic Protestant din Cluj-Napoca, 2015.
- Magyar, Árpád, Zvara, Edina, *A Kaplonyi ferences rendház könyvtárának régi állománya [Fondul de carte veche al Mănăstirii franciscane din Căpleni]*, Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, 2009.

- Marti, Tibor, *A Füleki Ferences rendház könyvtárának régi állománya. Katalógus [Fondul de carte veche al Mănăstirii franciscane din Filakovo. Catalog]*, Eger, Eszterházi Károly Főiskola, 2012.
- Mârza, Eva, Dreghiciu, Doina, *Cartea românească veche în județul Alba. Secolele XVI-XVII. Catalog*, Alba Iulia, Editura Episcopiei Ortodoxe Române, 1989.
- Mihu, Elena, Bogdan, Florin, *Carte românească veche în județul Mureș. Catalog (secolul al XVII-lea)*, Sibiu, 2009.
- Monok, István, Németh, Noémi, Tonk, Sándor (ed.), *Erdélyi Könyvesházak II: Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyenyed, Szászváros, Székelyudvarhely [Biblioteci din Transilvania. II. Cluj, Târgu Mureș, Aiud, Orăștie, Odorheiu Secuiesc]*, Szeged, Scriptum Kft., 1994.
- Monok, István, Németh, Noémi, Varga, András (ed.), *Erdélyi Könyvesház. III. 1563-1757 [Biblioteci din Transilvania. III. 1563-1757]*, Szeged, Scriptum Kft., 1994.
- Monok, István, ed., *Magyarországi magánkönyvtárak. II. 1588-1721 [Biblioteci particulare din Ungaria. II. 1588-1721]*, Szeged, Scriptum Kft., 1992.
- Mosora, Elena, Hanga, Doina, *Catalogul cărții vechi românești din colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” Cluj-Napoca*, Cluj-Napoca, s. n., 1991.
- Ioan Maria Oros, *Dimensiuni ale culturii moderne în Țara Silvaniei (secolele XVII-XIX)*, Cluj-Napoca, Mega; Zalău, Porolissum, 2010.
- Poenaru, Daniela, *Contribuții la Bibliografia Românească Veche*, Târgoviște, Muzeul Județean Dâmbovița, 1973.
- Radu, Demetriu, *Diecesa Lugojului. Șematism istoric publicat sub auspiciile P.S.S. DD. Dr. Demetriu Radu, episcop gr.-cat. de Lugoș pentru Iubileul dela Sânta Unire de 200 de ani, dela înființarea aceleiași Diecese de 50 ani*, Lugoj, Tipografia Ioan Virány, 1903.
- Radu, Iacob, *Istoria vicariatului greco-catolic al Hațegului*, Lugoj, Tipografia „Gutenberg”, 1913.
- Rusu, Adrian, Andrei, Pop, Ioan, Aurel, Drăgan, Ioan, *Izvoare privind Evul Mediu românesc: Țara Hațegului în secolul al XV-lea (1402-1473)*, Cluj-Napoca, 1989.
- Schatz, Elena-Maria, Stoica, Robertina, *Catalogul colectiv al incunabilelor din România*, București, CIMEC, 2007.
- Schematismus venerabilis cleri dioecesis Transsilvaniensis ad annum bissextilem a Christo nato MDCCCXLIV*, Cluj, 1846.
- Schematismus venerabilis cleri diocesis Transylvaniensis MDCCCLXXXII*, Albae Carolinae, Typis Volz et Körner, 1882.
- Selecká, Mârza, Eva, *A Középkori Lőcsei Könyvtár [Biblioteca medievală din Levoča]*, Szeged, Scriptum Kft., 1997.
- Șematismul veneratului cler al Archidiecesei Metropolitane greco-catolice române de Alba Iulia și Făgăraș pre anul Domnului 1900 de la Sânta Unire 200*, Blaș, Tipografia Seminarului Archidieceșan, s.a..
- Ștrempel, Gabriel, *Catalogul manuscriselor românești*, I, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.
- Ștrempel, Gabriel, *Catalogul manuscriselor românești*, II, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983.
- Ștrempel, Gabriel, *Copiști de manuscrise românești până la 1800*, vol. 1, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1959.
- Șuiaga, Victor, *Monografia satului Teiu, comuna Lăpugiu, jud. Hunedoara*, Deva, 1974, manuscris.
- Șuiaga, Victor, *O mare familie de preoți în protopopiatul Deveii, sec. XVIII-XX*, Deva, 1972, manuscris.

- Szabó, Henriette, *A Devai ferences rendház 1850 előtti könyvei [Cărțile Mănăstirii franciscane din Deva, înainte de 1850]*, Budapest, 2002.
- Urs, Otilia, *Catalogul cărții românești vechi din Biblioteca Academiei Române Filiala Cluj-Napoca*, Cluj-Napoca, Mega, 2011.
- Venn, John, *University Library Bulletin. Catalogue of a collection of books on logic presented to the library*, Cambridge, 1889.
- Veress, Andrei, *Bibliografia româno-ungară, vol. I-III*, București, Cartea Românească, 1931.
- Zvara, Edina, ed., *Katolikus Intézményi Könyvtárak Magyarországon, Ferences könyvtárak 1681-1750, Függelék Plébániák és más rendházak könyvtárai [Bibliotecile instituționale catolice din Ungaria, Bibliotecile franciscane 1681-1750; Apendice: Bibliotecile din parohii și alte mănăstiri]*, Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, 2008.

Dictionaries and encyclopaedias

- A Pallas Nagy Lexikona [Marele Lexicon Pallas]*, vol. 3, Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1893.
- A Pallas Nagy Lexikona [Marele Lexicon Pallas]*, vol. 6, Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1894.
- A Pallas Nagy Lexikona [Marele Lexicon Pallas]*, vol. 10, Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1895.
- Avenel, Denis, Louis, Martial, *Lettres, instructions diplomatiques et papiers d'état du Cardinal de Richelieu*, Tome I, Paris, 1853.
- Backer, Augustin et Alois, de, *Bibliothèque des écrivains de la Compagnie de Jésus, ou Notices bibliographiques*, Liège, 1863.
- Biographia Britannica: Or, The Lives of the Most Eminent Persons who Have Flourished in Great Britain and Ireland, from the Earliest Ages, Down to the Present Times*, vol. 3, London, 1750.
- Chalmers, Alexander, *The General Biographical Dictionary: containing an Historical and Critical Account of the lives and writings of the most eminent persons in every nations; particularly the British and Irish; from the earliest accounts to the present time*, vol. 2, London, 1812.
- Chalmers, Alexander, *The General Biographical Dictionary: containing an Historical and Critical Account of the lives and writings of the most eminent persons in every nations; particularly the British and Irish; from the earliest accounts to the present time*, vol. 16, London, 1814.
- Chalmers, Alexander, *The General Biographical Dictionary: containing an Historical and Critical Account of the lives and writings of the most eminent persons in every nations; particularly the British and Irish; from the earliest accounts to the present time*, vol. 24, London, 1815.
- Delvenne, Mathieu, Guillaume, *Biographie du Royaume des Pays-Bas, ancienne et moderne*, vol. 1, Liège, 1828.
- Dictionary of National Biography*, II, New York, Macmillan and Co.; London, Smith, Elder, & Co., 1885.
- Dictionnaire des noms propres ou Encyclopédie illustré de biographie, de géographie, d'histoire et de mythologie*, Tome 1, Paris, 1876.
- Drăguț, Vasile, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.
- Eloy, Nicolas, Joseph, *Dictionnaire historique de la médecine ancienne et moderne*, Tome III, Mons, 1778.
- Enciclopedia de filozofie și științe umane*, București, ALL Educational, 2004.
- Farmer, David, Hugh, *Dicționar al sfinților*, București, Univers Enciclopedic, 1999.

- Grégoire, Louis, *Dictionnaire encyclopédique d'histoire, de biographie, de mythologie et de géographie*, Paris, 1874.
- Hoefler, Ferdinand, ed., *Nouvelle biographie générale depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours*, tome X, Paris, Ed. Firmin-Didot Frères, 1844.
- Hoefler, Ferdinand, ed., *Nouvelle biographie générale depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours*, tome XXVI, Paris, Ed. Firmin-Didot Frères, 1858.
- Hoefler, Ferdinand, ed., *Nouvelle biographie générale depuis les temps les plus reculés jusqu'à nos jours*, tome XXXV, Paris, Ed. Firmin-Didot Frères, 1861.
- Hoffmann, Samuel, Friedrich, Wilhelm, *Biographisches lexikon der gesammten litteratur der Griechen*, vol. 2: E-N, Leipzig, A. F. Böhme, 1839.
- Horia Vintilă, *Dicționarul papilor*, București, Saeculum I.O., 1999.
- Magyar Katolikus Lexikon [Lexikonul catolic maghiar], disponibil pe <<http://lexikon.katolikus.hu>>.
- Matei, Horia, C., *Enciclopedia Antichității*, București, Meronia, 1996.
- Moeller, Bernd, Jahn, Bruno, ed., *Deutsche Biographische Enzyklopädie der Theologie und der Kirchen*, vol. 1: A-L, Munchen, K. G. Saur Verlag, 2005.
- Nagy, Iván, *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal [Blazoanele familiilor din Ungaria]*, vol. 1-12, Pesta, 1859-1868.
- Neue Deutsche Biographie*, vol. 9, Berlin, 1972.
- Neÿen, Auguste, *Biographie luxembourgeoise: histoire des hommes distingués originaires de ce pays*, Tome 2, Luxembourg, 1861.
- Niceron, Jean, Pierre, *Mémoires pour servir à l'histoire des hommes illustres dans la République des Lettres, avec un catalogue raisonne de leurs ouvrages*, Tome XXVIII, Paris, 1734.
- Niceron, R., P., *Mémoires pour servir à l'histoire des hommes illustres dans la république des lettres*, Tome XL, Paris, 1739.
- Niceron, Jean, Pierre, *Mémoires pour servir à l'histoire des hommes illustres dans la République des Lettres, avec un catalogue raisonne de leurs ouvrages*, Tome XLIII, Paris, 1745.
- Österreichisches Biographisches Lexikon, 1815-1950*, vol. 9, Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1988.
- Popa-Andrei, Mirela, coord., *Canonici, profesori și vicari foranei din Biserica Română Unită (1853-1918). Dicționar*, Cluj-Napoca, Mega, 2013.
- Păcurariu, Mircea, *Dicționarul Teologilor Români*, București, Univers Enciclopedic, 1996.
- Porumb, Marius, *Dicționar de pictură veche românească din Transilvania (sec. XIII-XVIII)*, București, Editura Academiei Române, 1998.
- Razba, Maria, *Personalități hunedorene. Oameni de cultură, artă, știință, tehnică și sport (sec. XV-XX). Dicționar*, Deva, Editura Emia, 2004.
- Rus, Remus, *Dicționar enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu*, București, Ed. Lidia, 2003.
- Rusu, Adrian, Andrei, coord., *Dicționarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000.
- Sitzmann, Edouard, *Dictionnaire de biographie des hommes célèbres de l'Alsace*, Tom I. A-J, Heim, 1909.
- Suciu, Coriolan, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, II, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1967.
- Szinnyei, József, *Magyar Írók élete és munkái [Viața și operele scriitorilor maghiari]*, disponibil pe <<http://mek.oszk.hu/03600/03630/html/>>.

General bibliography

- 2000 de trepte în mineritul zărandean, Deva, 1979.
- Acsády, Ignác, Széchy Mária 1610-1679, Budapest, 1885.
- Almási, Gábor, *The uses of Humanism: Johannes Sambucus (1531-1584), Andreas Dudith (1533-1589) and the republic of letters in East Central Europe*, Leiden, 2009.
- A Magyar Irodalom Története 1600-tól 1772-ig [Istoria literaturii maghiare din 1600 până în 1772], Budapest, Akadémiai kiadó, 1964.
- Andrea, Alfred J., ed., *The Capture of Constantinople: The „Historia Constantinopolitana” of Gunther of Pairis*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1997.
- Bangert, William, V., *Istoria iezuiților*, Cluj, Ars Longa, 2001.
- Barbier, Frédéric, *Histoire des bibliothèques d’Alexandrie aux bibliothèques virtuelles*, Paris, Armand Colin, 2013.
- Bassa, Benjamin, „Transportul sării pe Mureș, în secolele XVIII-XIX”, în *Sargetia. Acta Musei Devensis*, VII (1970), p. 141-149.
- Batthyaneum: Omagiu Fondatorului Ignatius Sallestius de Batthyan (1741-1798)*, ed. Doina Biro Hendre, Alba Iulia, Altip, 2011.
- Bauer, Fridrich. L., *Decrypted Secrets: Methods and Maxims of Cryptology*, Heidelberg 2007.
- Beullens, Pieter, Gotthelf, Allan, „Theodore Gaza’s Translation of Aristotle’s *De Animalibus*: Content, Influence, and Date”, în *Greek, Roman, and Byzantine Studies*, 47 (2007), p. 469-513.
- Bogdan, Florin, *Prețul de achiziție al cărții românești în Transilvania în secolele XVI-XIX*, Sibiu, InfoArt Media; Astra Museum, 2011.
- Bolovan, Sorina, Paula, coord., *Călătorie prin patrimoniul ecleziastic transilvănean. Ghid istoric, artistic și pastoral*, Cluj-Napoca, 2011.
- Broșteanu, Monica, Băltăceanu, Francisca, *Martori ai Fericirii. Șapte vieți de sfinți români*, București, Humanitas, 2019.
- Buluță, Gheorghe, *Scurtă istorie a bibliotecilor din România*, București, Editura Enciclopedică, 2000.
- Simonescu, Dan, Buluță, Gheorghe, *Pagini din istoria cărții românești*, București, Editura Ion Creangă, 1981.
- Bunea, Augustin, *Episcopii Petru Pavel Aron și Dionisie Novacovici sau Historia Românilor din Transilvania de la 1751 la 1764*, Blaj, Tipografia Seminarului Archidieceșan, 1902.
- Bunea, Augustin, *Vechile episcopii românești a Vadului, Geoagiului, Silvașului și Bălgradului*, Blaj, Tipografia Seminarului Archidieceșan, 1902.
- Cartoian, Nicolae, *Istoria literaturii române vechi*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1996.
- Câmpeanu, Remus, Varga, Attila, Dörner, Anton, *În pragul Europei: instituțiile transilvane în epoca prerenformistă*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2008.
- Chartier, Roger, *Lecturi și cititori în Franța Vechiului Regim*, București, Meridiane, 1997.
- Codex Sturzanus*. Studiu filologic, studiu lingvistic, ediție de text și indice de cuvinte de Gheorghe Chivu, București, 1993.
- Codrea, Ionuț, Cosmin, *Cetatea Deva: 750 de ani de la prima atestare documentară*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2019.
- Codrea, Ionuț, Cosmin, *Istorie, societate și viață culturală în Țara Zarandului. Secolele XVI-XIX*, Teză de doctorat susținută în 2017, coordonator științific C.P. I. Dr. Marius Rotar, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.
- Contemporaries of Erasmus. A Biographical Register of the Renaissance and Reformation*, vol. 1, A-E, Toronto, University of Toronto Press, 1995.
- Cornea, Paul, *Introducere în teoria lecturii*, Iași, Polirom, 1998.

- Costea, Ionuț, *Solam virtutem et nomen bonum. Nobilitate, Etnie, Regionalism în Transilvania Princiară*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2005.
- Crișan, Sorin, *Arta, fizionomia și circulația cărții în Transilvania secolelor XV-XVII*, Cluj-Napoca, Avalon, 2014.
- Csánki, Dezső, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak Korában [Geografia istorică a Ungariei în epoca Huniazilor]*, vol. V, Budapesta, 1913.
- Culianu, Ioan, Petru, *Eros și magie în Renaștere. 1484*, București, Nemira, 1994.
- Dâmboiu, Daniela, Mesea, Iulia, coord., *Samuel von Brukenthal: Modell Aufklärung*, Sibiu, 2007.
- Deé, Nagy, Anikó, *Teleki Sámuel és a Teleki-Téka [Samuel Teleki și Biblioteca sa]*, București, Kriterion, 1976.
- Drăgan, Ciprian, Dacian, *Biblioteci școlare din comitatul Hunedoara (1867-1918)*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2013.
- Drăgan, Ioan, *Nobilimea românească din Transilvania. 1440-1514*, București, Editura Enciclopedică, 2000.
- Dumitran, Ana, „Elita culturală românească transilvăneană de la sfârșitul secolului XVII și imperativele modernității”, în *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” Târgu Mureș*, VIII-IX (2005-2006), p. 18-25.
- Dumitran, Ana, Gúdor, Botond, „Înnobilarea românilor în epoca principatului autonom al Transilvaniei și semnificațiile sale religioase”, în *Mediaevalia Transilvanica*, III, nr. 1-2 (1999), p. 27-42.
- Dumitran, Ana, *Poarta ceriului*, Alba Iulia, Altip, 2007.
- Dumitran, Ana, *Religie ortodoxă – religie reformată. Ipostaze ale identității confesionale a românilor din Transilvania în secolele XVI-XVII*, Oradea, Editura Ratio et Revelatio, 2015.
- Dumitran, Ana, Gúdor, Botond, Dănilă, Nicolae, *Relații interconfesionale româno-maghiare în Transilvania (mijlocul secolului XVI - primele decenii ale secolului XVIII)*, Alba Iulia, 2000.
- Dușu, Alexandru, *Literatura comparată și istoria mentalităților*, București, Univers, 1982.
- Escarpit, Robert, *Literar și social. Elemente pentru o sociologie a literaturii*, București, Univers, 1974.
- Flocon, Albert, *Universul cărților. Studiu istoric de la origini până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976.
- Gross, Lidia, *Confreriile medievale în Transilvania (secolele XIV-XVI)*, ed. a 2-a, Cluj-Napoca, Argonaut, 2009.
- Hanko, Herman, *Portraits of Faithful Saints*, disponibil pe <<http://www.prca.org/books/portraits/>>.
- Holl, Béla, *Laus librorum*, volum editat de István Monok, Edina Zvara, Budapesta, 2000.
- Iliescu, Ion, Istrate, Tiberiu, *Orăștie, 750*, Deva, 1974.
- Iordan, Iorgu, *Istoria limbii române*, I, București, Editura Academiei Române, 1969.
- Iorga, Nicolae, „Istoria țării prin cei mici (Comunicație la Academia Română)”, în *Revista Istorică*, VII/1-3 (1921), p. 26-62.
- Iorga, Nicolae, *Sate și preoți din Ardeal*, București, Institutul de Arte Grafice „Carol Gobl”, 1902.
- Istoria românilor, Vol. V. O epocă de înnoiri în spirit european (1601-1711/1716)*, coord. Virgil Cândea, București, Editura Enciclopedică, 2003.
- Istoria românilor, Vol. VI. Românii între Europa clasică și Europa Luminilor (1711-1821)*, București, Editura Enciclopedică, 2002.
- Ittu, Constantin, „*Revolutio Alfabetaria*” în *Biblioteca muzeului Brukenthal*, Sibiu, Altip, 2007.
- Ittu, Constantin, *Tainele Bibliotecii Brukenthal*, ed. 2, Sibiu, Altip, 2007.
- Jakó, Zsigmond, *Philobiblon transilvan*, introd. Virgil Cândea, București, Kriterion, 1977.

- Jakó, Zsigmond, Juhász, István, *Nagyenyedi diákok 1662-1848 [Studentii de la Aiud 1662-1848]*, București, Kriterion, 1979.
- Kemény, Ioan, *Memorii: Scrierea vieții sale*, pref. Ștefan J. Fay, trad. Pap Francisc, cuvânt înainte Camil Mureșanu, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2002.
- Kövári, László, *Erdély nevezetesebb családai [Cele mai cunoscute familii din Transilvania]*, Kolozsvártt, 1854.
- Kutschera, Rolf, *Guvernatorii Transilvaniei, 1690-1774*, Cluj, Cartea românească din Cluj, 1943.
- Labarre, Albert, *Istoria cărții*, Iași, Institutul european, 2001.
- Lungu, Radu, *Domnitori și principii ai Țărilor Române. Cronologie ilustrată*, București, Paideia, 2010.
- Mack, Peter, *A History of Renaissance Rhetoric 1380-1620*, New York, 2011.
- Madas, Edit, Monok, Istvan, *A könyvkultúra Magyarországon a kezdetektől 1730-ig [Cultura cărții în Ungaria, de la începuturi până în 1730]*, Budapest, Balassi Kiadó, 1998.
- Magyari, András, „Cultura maghiară din Transilvania în secolul al XVII-lea”, în *Istoria Transilvaniei*, vol. II. (De la 1541 până la 1711), Cluj-Napoca, Academia Română; Centrul de Studii Transilvane, 2007, p. 299-304.
- Manguel, Alberto, *Istoria lecturii*, București, Nemira, 2011.
- Marino, Adrian, *Biografia ideii de literatură*, vol. 1, Cluj-Napoca, Dacia, 1991.
- Mazilu, Dan, Horia, *Literatura română în epoca Renașterii*, București, Minerva, 1984.
- Mazilu, Dan, Horia, *O istorie a blestemului*, Iași, Polirom, 2001.
- Mârza, Eva, „Un fragment din Evangheliarul slavo-român de la Sibiu (1551-1553)”, în *Limba română*, București, XXVII, nr. 2 (1978), p. 173-175.
- Mârza, Iacob, „Activism și opțiune culturală în secolul al XVIII-lea: Ioan Iacob Aron”, în *Apulum*, XXV (1989), p. 351-359.
- Meteș, Ștefan, *Mănăstirile românești din Transilvania și Ungaria*, Sibiu, 1936.
- Mircea, Alex., Cârnațiu, Pamfil, Todericiu, Mircea, „Calvarul Bisericii Unite”, în *Biserica Română Unită, două sute cincizeci de ani de istorie*, Cluj-Napoca, Viața creștină, 1998.
- Nastasă, Lucian, *Itinerarii spre lumea savantă: tineri din spațiul românesc la studii în străinătate (1864-1944)*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2006.
- Neag, Romulus, *Personalități brădene în lumina istoriei*, Brad, 1995.
- Neumann, Victor, *Tentația lui Homo Europaeus. Geneza ideilor moderne în Europa Centrală și de Sud-Est*, București, ALL, 1997.
- Nichitean, Constantin, Jianu-Nichitean, Coralia, *Săcărâmb, cămara de comori a Transilvaniei. Trecut și viitor*, Deva, Setras, 2006.
- Nicoară, Toader, *Transilvania la începuturile timpurilor moderne (1680-1800)*, Cluj-Napoca, Dacia, 2001.
- Nyerges, Judit, *Gyöngyösi István (1629–1704) Bibliográfia*, Budapest, 2006.
- Ofrim, Alexandru, *Farmecul discret al patinei și alte mici istorii culturale*, București, Humanitas, 2019.
- Pamfil, Viorica, *Palia de la Orăștie. 1581-1582*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1968.
- Panaiteșcu, P. P., *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1965.
- Parisse, Michel, „Godefroy de Bouillon, cruciatul exemplar”, în *Cruciadele*, București, Ed. Artemis, s.a., p. 34-46.
- Pascu, Ștefan, *Voievodatul Transilvaniei*, vol. I, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1971.
- Pâclișanu, Zenovie, *Istoria Bisericii Române Unite*, Târgu-Lăpuș, Galaxia Gutenberg, 2006.
- Pop, Ioan-Aurel, Bolovan, Ioan, *Istoria Transilvaniei*, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane; Eikon, Cluj-Napoca, 2013.

- Pop, Ioan-Aurel, Năgler, Thomas, coord., *Istoria Transilvaniei. Vol I. (Până la 1541)*, Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2009.
- Pop, Ioan-Aurel, Năgler, Thomas, Magyari, András, *Istoria Transilvaniei*, vol. II. (De la 1541 până la 1711), Cluj-Napoca, Academia Română; Centrul de Studii Transilvane, 2007.
- Pop, Ioan-Aurel, Năgler, Thomas, Magyari, András, *Istoria Transilvaniei*, vol. III. (De la 1711 până la 1918), Cluj-Napoca, Academia Română; Centrul de Studii Transilvane, 2008.
- Prodan, David, *Răscoala lui Horea*, vol. I-II, București, Editura Științifică și Pedagogică, 1979.
- Prodan, David, *Supplex Libellus Valachorum. Din istoria formării națiunii române*, București, Editura Enciclopedică, 1998.
- Puiu, Sidonia, Daisa, Dora, *Biblioteca lui Timotei Cipariu. Catalog*, vol. I-V, Cluj, 1990.
- Rusu, Adrian, Andrei, *Castelul și spada. Cultura materială a elitelor din Transilvania în Evul Mediu târziu*, Cluj-Napoca, Mega, 2019.
- Riedl, Frigyes ed., *Arany János Munkái*, Vol. VI. *Prózai dolgozatok*, [Operele lui Janos Arany. Vol. VI. *Lucrările în proză*], Budapest, Franklin Társulat, 1907.
- Sălăgean, Teodor, *Un voievod al Transilvaniei: Ladislau Kan (1294-1315)*, Cluj, Argonaut, 2007.
- Sigmirean, Cornel, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000.
- Shore, Paul, ed., *Narratives of Adversity: Jesuits in the Eastern Peripheries of the Habsburg Realms (1640-1773)*, Budapest, New York, Central European University Press, 2012.
- Simonescu, Dan, Buluță, Gheorghe, *Scurtă istorie a cărții românești*, București, Demiurg, 1994.
- Stanciu, Laura, *Iluminism central-european: Școala Ardeleană (1700-1825)*, Cluj-Napoca, Mega, 2010.
- Stiles, Andrina, *Suedia și zona baltică. 1523-1721*, București, Editura ALL, 2001.
- Stoica, Cornel, Frățilă, Ion, Vlad, Ovidiu, Wardegger, Nicolae, *Din istoria învățământului hunedorean*, Deva, 1973.
- Szegedi, Edit, „Cultura maghiară și săsească în secolul al XVI-lea”, în Ioan-Aurel Pop, Thomas Năgler, Magyari András coord., *Istoria Transilvaniei*, Vol. 2. *De la 1541 până la 1711*, Cluj-Napoca, Editura Academiei Române, Centrul de Studii Transilvane, 2008, p. 279-286.
- Ștrempel, Gabriel, „Începuturile tiparului rămnicean”, în *Valori bibliofile din patrimoniul cultural național*, I (1980), p. 27-33.
- Tănăsescu, Constantin, „Date privitoare la orașul și cetatea Deva în secolul al XVIII-lea”, în *Sargetia*, XIV (1979), p. 261-273.
- Teodor, Pompiliu, *Interferențe iluministe europene*, Cluj-Napoca, Dacia, 1984.
- Tomescu, Mircea, *Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918*, București, Editura Științifică, 1968.
- Varjú, Elemér, *Biblioteca Batthyaneum la sfârșitul secolului al XIX-lea: cartea-catalog a lui Varjú Elemér, adnotată și comentată*, red. Doina Hendre Biró, trad. Mihai Kovács, cuvânt înainte Iacob Mârza, București, Editura Bibliotecii Naționale a României, 2014.
- Velescu, Oliver, *Castelul de la Hunedoara*, București, Meridiane, 1961.

Special bibliography

- Achim, Viorel, „Ordinul franciscan în Țările Române în secolele XIV-XV. Aspecte teritoriale”, în *Revista istorică*, VII, 5-6 (1996), p. 391-410.
- Andea, Susana, „Date despre viața și activitatea lui Petru Rațiu (1805-1876)”, în *Crisia XXI* (1991), p. 271-278.
- Andea, Susana, coord., *Scris și societate în Transilvania secolelor XIII-XVII*, Cluj-Napoca, Argonaut, [2015].

- Andea, Susana, *Transilvania, Țara Românească și Moldova. Legături politice (1656-1688)*, Cluj-Napoca, 1996.
- Andea, Susana, „Semnăturile autografe ale principilor Transilvaniei”, în vol. Andea, Susana, Andea, Avram, Dincă, Adinel, Ciprian, *Autographa et signaturae Transilvaniae*, Cluj-Napoca, Argonaut Publishing; Gatineau, Symphologic Publishing, [s. a.], p. 86-158.
- Andreescu, Ana, *Arta cărții: carte românească veche: 1508-1700*, București, Capitel, 2006.
- Angyal Dávid, *Késmárki Thököly, 1657-1705*, Budapest, 1888.
- Arányi, Lajos, *Vajda-Hunyad Vára 1452. 1681. 1866. Szóban és képeben [Castelul din Hunedoara 1452. 1681. 1866. Descriere și imagini]*, Pozsony, 1867.
- Armeanca, Ernest, *Săcărâmbul: O monografie a parohiei*, Lugoj, 1932.
- Baring-Gould, Sabine, *Post-medieval preachers: some account of the most celebrated preachers of the 15th, 16th and 17th centuries: outlines of their sermons and specimens of their style*, London, Rivingtons, 1865.
- Bartalis, János, *Halálra Ítéelve: Szent István Királyról elnevezett Erdélyi Ferences Rendtartomány története 1949-1989-ig tesvérek vallomása alapján [Condamnat la moarte: Istoria Ordinului Franciscan din Transilvania Regele Ștefan, din 1949 până în 1989, pe baza mărturiei fraților]*, Déva, 2001.
- Basarab, Maria, „Biblioteca Protopopului greco-catolic Iuliu Rațiu”, în *Cercetarea și perspectivele digitizării*, editori Ana Maria Roman-Negoi și Eva Mârza, Cluj-Napoca, Argonaut, 2009, p. 367-375.
- Basarab, Maria, „Cărți manuscrise din patrimoniul cultural hunedorean”, în *Sargetia*, XXV (1992-1994), p. 361-373.
- Basarab, Maria, „Cărți vechi păstrate la castelul Corvineștilor”, în *Corviniana*, VI (s.a.), p. 336-339.
- Basarab, Maria, „Copiști și manuscrise hațegane (sec. XV-XVIII)”, în *Țara Hațegului 750 (1247-1997)*, Hațeg, 1998, p. 40-50.
- Basarab, Maria, „Liste de cărți din Biblioteca Vicariatului Greco-Catolic al Hațegului”, în *Sargetia*, S. N., V (2014), p. 165-174.
- Basarab, Maria, *Cuvinte mărturisitoare. Însemnări de pe cărți românești vechi din județul Hunedoara*, Deva, 2001.
- Basarab, Maria, „O Conscriere cu cărți vechi semnată de Ștefan Moldovan”, în *Apulum*, XXXVIII/2 (2001), p. 79-88.
- Basarab, Maria, „Mănăstirea Plosca – valențe culturale”, în *Sargetia. Acta Musei Devensis*, XXVII/1 (1997-1998), p. 813-823.
- Basarab, Maria, Deju, Georgeta, „Însemne mănăstirești aflate pe cărți vechi din biblioteca muzeului deven”, în *Sargetia*, XXXIV (2006), p. 623-632.
- Bârlianu, Marius, „Biserica greco-catolică din Scaunul Orăștiei între 1867-1914”, în *Sargetia. Acta Musei Devensis*, XXXV-XXXVI (2007-2008), p. 451-474.
- Bernád, Rita, Magdolna, „Centrele de colecție ale Arhivei Arhidiecezane de Alba Iulia”, în *Revista Arhivelor*, LXXXVIII, 1 (2011), p. 34-53.
- Bernád, Rita, Magdolna, „Arhivele parohiale ale arhidiecezei romano-catolice de Alba Iulia. Tipuri de documente”, în *Revista Arhivelor*, LXXXVII, 1 (2010), p. 57-75.
- Bernád, Rita, *Plébányai levéltárak, I. A Gyulafehérvári-, a Sepsiszentgyörgy-, A Szamosujvári- és a Gyergyószentmiklósi Gyűjtőlevéltárak repertoriuma [Arhive parohiale, I. Repertoriul arhivelor de colecție din Alba Iulia, Sfântu Gheorghe, Gherla și Gheorghieni]*, Alba Iulia, Budapesta, 2009.
- Biro Hendre, Doina, *Ignace Batthyany. Un destin consacré à l'Eglise*, în *Batthyaneum: Omagiu fondatorului Ignatius Sallestius de Batthyan (1741-1798)*, București, Editura Bibliotecii Naționale a României, 2011.

- Bodochi, Ioan, „Castelul Corvinilor în secolul al XVII-lea (I)”, în *Corviniana. Acta Musei Corviniensis*, XII (2008), p. 207-232.
- Boicu, Dragoș, „Panarion-ul Sfântului Epifanie, capitolul 79: Împotriva collyridienilor”, în *Revista Teologică*, 3 (1974), p. 158-175.
- Braicu, Doina, „Circulația pe meleaguri hunedorene a unor cărți românești din secolele XVI-XVII, păstrate în patrimoniul cultural național sibian”, în *Sargetia*, XVI-XVII (1982-1983), p. 531-537.
- Braicu, Doina, „Considerații privind prezența în sud-estul Transilvaniei a unor tipărituri românești din secolul al XVI-lea”, în *Sargetia*, XVI-XVII (1982-1983), p. 539-547.
- Bulboacă, Sorin, „Acațiu Baresai de Bârcea Mare, ultimul ban al Lugojului și Caransebeșului (26 decembrie 1644-14 septembrie 1658)”, în *Banatica*, 21 (2011), p. 105-114.
- Burnichioiu, Ileana, „Revenirea la un subiect fără surse: biserica din Bârsău în secolele XV-XVI”, în *Mediaevalia Transilvanica*, V-VI, 1-2 (2001-2002), p. 97-112.
- Câmpeanu, Remus, *Elitele românești din Transilvania veacului al XVIII-lea*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2008.
- Câmpeanu, Remus, *Intelectualitatea română din Transilvania în veacul al XVIII-lea*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1999.
- Codrea, Viorel, Gheorghe, Basarab, Maria, *Parohia română unită cu Roma greco-catolică Cugir. Restitutio*, Deva, 2011.
- Colta, Elena Rodica, „Cărți vechi din secolul al XVII-lea în Țara Zărandului”, în *Ziridava*, VIII (1977), p. 567-582.
- Colta, Elena Rodica, „Câteva aspecte ale circulației ivirienelor în județul Hunedoara”, în *Sargetia*, XX (1986-1987), p. 292-297.
- Colta, Elena Rodica, „Circulația cărților vechi românești de la Govora și Târgoviște în partea de vest a țării”, în *Valahica*, 10-11 (1978-1979), p. 29-36.
- Colta, Elena Rodica, „Manuscrisele românești din județul Arad. Tipologii și individualizări”, în *Ziridava*, XIX-XX (1996), p. 319-339.
- Colta, Elena Rodica, „Un manuscris transilvănean după *Cartea românească de învățătură* (1643) realizat de copistul Varlaam Moldoveanu”, în *Ziridava*, XIV (1982), p. 411-425.
- Colta, Elena, Rodica, „Un document bibliografic de la începutul secolului al XIX-lea. Catalogul Bibliotecii Orczy”, în *Biblioteca și Cercetarea*, VIII (1984), p. 252-266.
- Colta, Elena Rodica, „Vechi tipărituri românești din județul Arad”, în *Ziridava*, XII (1980), p. 715-757.
- Costin, Nicolae, *Ceasornicul domnilor de Antonio de Guevara*, ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel, București, Minerva, 1976.
- Cristache-Panait, Ioana, *Circulația cărții vechi bucureștene în Transilvania*, București, Editura Biblioteca Bucureștilor, 1998.
- Cristache-Panait, Ioana, *Arhitectura de lemn din județul Hunedoara*, București, ARC, 2000.
- Csapodi, Csaba, „Természet filozófia-Fizika a Nagyszombati Egyetemen a Felvilágosodás Időszakában [Filozofia naturală – Fizica la Universitatea din Trnava, în Iluminism]”, în *A magyar fizika klasszikusai*, Budapest, Neumann Kht., 2004.
- Decei, Aurel, „Extrase din istoricii turci contemporani privind județul Hunedoara în anii 1659-1660-1661 și 1666”, în *Sargetia. Acta Musei Devensis*, VII (1970), p. 97-119.
- Deju, Georgeta, „Biblioteci parohiale hunedorene. Parohia romano-catolică Hațeg (secolele XVIII-XIX)”, în *Libraria. Studii și cercetări de bibliologie*, XIV-XV (2015-2016), p. 17-43.
- Deju, Georgeta, „Biblioteci particulare din Comitatul Hunedoara: Castelul Corvinilor (secolul al XVII-lea)”, în *Apulum. Series Historica & Patrimonium*, LIII (2016), p. 11-23.

- Deju, Georgeta, „Carte și cultură europeană în Orăștie, la sfârșitul secolului al XVII-lea”, în *Transilvania*, 6-7 (2015), p. 132-137.
- Deju, Georgeta, „Catalogul bibliotecii franciscanilor din Orăștie (1888)”, în *Transilvania*, 4-5 (2017), p. 141-148.
- Deju, Georgeta, „Repere bibliofile din colecția protopopilor greco-catolici din Orăștie”, în *Anuarul Institutului de Cercetări-Socio Umane din Sibiu*, XXVI (2019), p. 153-155.
- Delmas, Sophie, „Nicolas de Lyre franciscain”, în Gilbert Dahan, dir., *Nicolas de Lyre, franciscain du XIVe siècle, exégète et théologien*, Paris, Institut d'Études Augustiniennes, 2011, p. 17-28.
- Dincă, Adinel, „Scrieri autografe în Transilvania medievală: de la cele mai timpurii mărturii, până la secolul al XVI-lea”, în vol. Susana Andea, Avram Andea, Adinel Ciprian Dincă, *Autographa et signaturae Transilvaniae*, Cluj-Napoca, Argonaut Publishing; Gatineau, Symphologic Publishing, [s. a.], p. 11-85.
- Dobrei, Florin, *Bisericile ortodoxe hunedorene*, Reșița, Ed. Eftimie Murgu, 2011.
- Dobrei, Florin, *Istoria vieții bisericești a românilor hunedoreni*, Reșița, Editura Eftimie Murgu, 2010.
- Florin Dobrei, „O mănăstire hunedoreană uitată: Plosca”, în *Altarul Banatului*, 7-9 (2018), p. 87-101.
- Drăgan, Nicolae, „Mihail Halici (Contribuție la istoria culturală românească din sec. al XVII-lea)”, în *Dacoromania*, IV (1924-1926), p. 77-174.
- Drăguț, Vasile, *Vechi monumente hunedorene*, București, Meridiane, 1968.
- Dudaș, Florian, „Cărți vechi românești din Țara Hațegului în lumina catalogului lui Ștefan Moldovan (1857)”, în *Banatica*, V (1979), p. 485-510.
- Dudaș, Florian, *Cazania lui Varlaam în Transilvania*, Cluj-Napoca, Ahiepiscopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului, 1983.
- Dudaș, Florian, *Manuscrise românești din bisericile Bihorului. Începuturile scrisului românesc în Țara Crișurilor*, Oradea, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Oradiei, 1986.
- Dudaș, Florian, *Memoria vechilor cărți românești. Însemnări de demult*, Oradea, Editura Episcopiei Ortodoxe Române, 1990.
- Dudaș, Florian, *Vasile Sturze Moldoveanul – peregrinul transilvan (1693-1730)*, Oradea, Muzeul Țării Crișurilor, 1993.
- Dumitran, Ana, „Elita culturală românească transilvăneană de la sfârșitul secolului XVII și imperativele modernității”, în *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” Târgu Mureș*, VIII-IX (2005-2006), p. 18-25.
- Dumitran, Daniel, *Formația clerului greco-catolic la începutul secolului al XIX-lea: spre constituirea unei categorii elitare?*, în *Annales Universitatis Apulensis. Series Historica*, 14/I, 2010, p. 129-168.
- Flood, John L., *Poets laureate in the Holy Roman Empire: a bio-bibliographical handbook*, vol. 2: D-K, Berlin, Walter de Gruyter GmbH, 2006.
- Furdui, Titus, „Date noi privitoare la Tâlcul Evangheliilor și Molitvenicul românesc ale lui Coresi”, în *Biblioteca și Cercetarea*, III (1979), p. 20-54.
- Furdui, Titus, „Două exemplare din Tâlcul evangheliilor a lui Coresi recent descoperite în comuna Măceu (județul Hunedoara)”, în *Sargetia*, XVI-XVII (1982-1983), p. 519-529.
- Furet, François, „Histoire du livre dans la société moderne: recherches, méthodes, problématique”, în *Revue Roumaine d'Histoire*, IX, 3 (1970), p. 507-516.
- Gherman, Mihai Alin, „O psaltire calvino-română”, în *Lucrări și comunicări științifice*, Cluj, I (1973), p. 179-192.

- Giura, Maura, Geraldina, „Colecționari și biblioteci din Transilvania în sec. XVI-XVIII”, în *Studia Universitatis Cibiniensis. Series Historia*, I (2004), p. 173-189.
- Popa-Gorjanu, Cosmin, „Un cărturar de origine română”, în *Mediaevalia Transilvanica*, IV, nr. 1-2 (2000), p. 75-89.
- Govor, Maria, „Biblioteci particulare din secolul al XVII-lea”, în *Caietele David Prodan*, Cluj-Napoca, anul I, 2 (1994) iulie-decembrie, p. 77-98.
- Görög, Ferencz, *A Szászvárosi református Kún-Kollegium Emlékkönyve [Cartea de amintiri a Colegiului Reformat Kun din Orăștie]*, Cluj-Kolozsvár, Editura Minerva, 1925.
- Gudor, Kund, Botond, *Istoricul Bod Péter (1712-1769)*, Cluj-Napoca, Mega, 2008.
- György, József, *A Ferencrendiek élete és működése Erdélyben [Viața și activitatea franciscanilor din Transilvania]*, Cluj - Kolozsvár, 1930.
- Holl, Béla, Zvara, Edina, „A Váci Ehyházmegye alsópapságának könyvei a XVIII-XIX. században [Cărțile clerului inferior din Eparhia de Vác, în secolele XVIII-XIX]”, în Holl, Béla, *Laus librorum*, editat de Monok, István, Zvara Edina, Budapest, 2000, p. 1717-362.
- Illyés Bartha, Hajnalka, *Rolul Clujului ca centru tipografic în secolele XVI-XVIII*, Teză de doctorat susținută în 2012, coordonator științific prof. univ. Doru Radosav, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca.
- Ilyés, B., Hajnalka, *Catalogul cărților vechi tipărite la Cluj între 1550-1800*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2014.
- Ionaș, Vasile, „Istoricul administrației în județul Hunedoara”, în *Județul Hunedoara. Monografie*, vol. 2, Deva, Emia; Timpul, 2012, p. 201-239.
- Issekutz, Antal, „Adatok Dévai XVIII-ik századi történetéhez [Date din istoria Devei în secolul al XVIII-lea]”, în *A Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat Évkönyve*, 13 (1902), p. 77-84.
- Jonge, Henk J. de, *The Study of the New Testament in the Dutch Universities, 1575-1700*, în *History of Universities*, disponibil pe <<https://openaccess.leidenuniv.nl>>.
- Kardel, Troels, Maquet, Paul, ed., *Nicolaus Steno: Biography and Original Papers of a 17th Century Scientist*, London, 2013.
- Kenderesi, Ferenc, „Vajda Hunyadi Vár Epületnek belsőelrendetese [Descrierea interioarelor Castelului de la Hunedoara]”, în *Tudományos gyűjtemény*, An 14, Vol. V, 1830, Pesta, p. 25-55.
- Kirkfleet, Cornelius J., *History of Saint Norbert, Founder of the Norbertine (Premonstratensian) Order*, London, 1916.
- Klancher, Nancy, *The Taming of the Canaanite Woman*, Göttingen, 2013, p. 121-127.
- Knapp, Éva, Tüskés, Gábor, *Emblematics in Hungary: A Study of the History of Symbolic Representation in Renaissance and baroque literature*, Tübingen, Max Niemeyer Verlag, 2003.
- Koncz, József, „Maros-Illye vára és uradalma [Cetatea și castelul de la Ilia]”, în *A Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat Évkönyve*, 10, (1899), p. 122-139.
- Kovács, András, *A Marosillyei Veres-bástya [Bastionul Roșu de la Ilia]*, Kolozsvár, 2004.
- Kovács, András, „Magna Curia din Deva. Contribuții la istoria construcțiilor”, în *Ars Transilvaniae*, III (1993), p. 153-174.
- Kovács, András, „Observatorul astronomic de la Batthyaneum de la Alba Iulia: un program decorativ puțin cunoscut”, în *Ars Transilvaniae*, 2 (1992), p. 29-48.
- Kovács, Andrei, „Date privind viața Zamfirei, fiica lui Moise-Vodă”, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca*, XXVII (1985-1986), p. 349-359.

- Kun, Róbert, „A Társulat 1887. és 1888. évi működésének rövid vázlatja [Dare de seamă asupra activității Societății în 1887 și 1888]”, în *A Hunyadmegyei Történelmi és Regeszéti Társulat Évkönyve*, V (1889), p. 141-158.
- Kun, Róbert, „A társulat megalakulásnak rövid története s a társulati évben kifejtett működésének vázlatja [Scurt istoric al înființării Societății și o prezentare a funcționării acesteia în primul an]”, în *A Hunyadmegyei Történelmi és Regeszéti Társulat Évkönyve*, I, 1882, p. 131-146.
- Lazăr, Ioachim, *Beniamin Densușianu (1829-1915). Din viața și activitatea sa*, Deva, s.n., 2002.
- Lazăr, Ioachim, *Comuna Crișcior. Monografie*, Deva, Călăuza, 2016.
- Lazăr, Ioachim, *Crișan. Un sat istoric din Zarand*, Deva, Tipografia Astra, 2007.
- Lazăr, Ioachim, „Dr. Valeriu Traian Frențiu, paroh al Orăștiei și protopop al Cugirului (1904-1912)”, în *Corviniana*, IV (1998), p. 164-165.
- Lazăr, Ioachim, „Din viața și activitatea protopopului greco-catolic al Orăștiei, Ioan I. Jenea (1914-1934)”, în *Sargetia. Acta Musei Devensis XXVIII-XXIX/2* (1999-2000), p. 323-346.
- Lupaș, Ioan, „Le Prince de Transylvanie Acatius Barcsai et le Métropolitain Roumain Sabbas Brancovici (1658-1661)”, în *Académie Roumaine. Bulletin de la Section Historique*, an XX, 1 (1914), p. 86-87.
- Magina, Livia, „Scrisul în orizontul rural din Transilvania (secolele XVI-XVII). Preliminarii”, în Susana Andea, coord., *Scris și societate în Transilvania secolelor XIII-XVII*, Cluj-Napoca, Argonaut Publishing; Gatineau, Symphologic Publishing, [s. a.], p. 237-271.
- Mârza, Andreea, „Prezența gramaticilor de limbă latină tipărite în Transilvania până în anul 1800”, în *Annales Universitatis Apulensis. Series Historica*, 12/II (2008), p. 60-77.
- Mârza, Eva, *Din istoria tiparului românesc. Tipografia de la Alba Iulia. 1577-1702*, Sibiu, Imago, 1998.
- Mârza, Eva, „Evidențe de cărți românești din secolele XVIII-XIX în județul Alba”, în *Apulum*, XXIV (1987), p. 255-258.
- Mârza, Eva, „Elite românești în capitala Principatului Transilvaniei – secolul al XVII-lea”, în Mârza, Eva, *Explorări bibliologice*, Sibiu, Techno Media, 2008, p. 124-135.
- Mârza, Eva, „Transylvanica. Un obiect de studiu neglijat”, în *Transilvania*, 11-12 (2010), p. 1-4.
- Mârza, Eva, Mârza, Andreea, „Transilvania în opera polihistorului slovac Mathias Bel (1684-1749)”, în *Annales Universitatis Apulensis. Series Historica*, 13 (2009), p. 115-123.
- Mârza, Iacob, „Lectori ai manualului de istorie al lui Martin Bolla: Semnificații culturale și politice”, în *Sargetia. Acta Musei Devensis*, XVIII-XIX (1984-1985), p. 373-389.
- Mârza, Iacob, „Lista cărților umaniste a bibliotecii gimnaziului crăiesc din Sibiu”, în *Apulum*, XVI (1978), p. 329-340.
- Mârza, Iacob, „Manuale de istorie folosite la școlile din Transilvania între mijlocul secolului al XVIII-lea și mijlocul secolului al XIX-lea”, în *Sargetia*, XVI-XVII (1982-1983), p. 577-605.
- Mârza, Iacob, „Semnificația cărții în comunitățile rurale românești transilvănene (secolele XVII-XVIII) în lumina însemnărilor: mentalitate și sensibilitate”, în *Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol*, XXX (1993), p. 123-136.
- Mârza, Iacob, *Școală și Națiune (Școlile de la Blaj în epoca renașterii naționale)*, Cluj-Napoca, Dacia, 1987.
- Mârza, Iacob, „Transylvanica la Biblioteca Batthyaneum din Alba Iulia (V): cărți de la Cluj”, în *Transilvania*, 4-5 (2016), p. 120-126.
- Mircea, Gabriela, *Tipografia din Blaj între anii 1747-1830*, Alba Iulia, Altip, 2008.
- Mircea, Ion Radu, „Cel mai vechi manuscris miniat din Țara Românească: Tetraevanghelul popii Nicodim (1404-1405)”, în *Romano-Slavica*, XIII (1966), p. 203-221.
- Mircea, Ion, Radu, „Florilegii din gândirea antică în manuscrise slavo-române”, în *Revista de istorie și teorie literară*, 31, nr. 2 (1982), p. 165-169.

- Miron, Greta, Monica, „... poruncește, scoală-te, du-te, propoveduește”. *Biserica greco-catolică din Transilvania: cler și enoriași (1697-1782)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2004.
- Monok, István, *Les bibliothèques et la lecture dans le Bassin des Carpates, 1526-1750*, Paris, Honoré Champion, 2011.
- Monok, István, „Patrimoine en lecture – Tradition et renouvellement dans l’histoire de la réception des idées européennes en Hongrie et en Transylvanie”, în *Contributions a l’histoire intellectuelle de l’Europe: réseaux du livre, réseaux des lecteurs*, ed. Frédéric Barbier, István Monok, Budapest, 2008, p. 109-121.
- Musnai, László, „Új adatok Halics Mihály életéhez és hagyatékához [Date noi despre viața și moștenirea lui Mihail Halici]”, în *Nyelv és Irodalomtudományi Közlemények*, an IV, 1-2 (1960), p. 57-82.
- Nagy, Lajos, *A Vajda-Hunyadvárról [Despre Castelul de la Hunedoara]*, Deva, Editura Adolf Hirsch, 1902.
- Nelson, Burnett, Amy, „Preaching and Printing in Germany on the Eve of the Thirty Years War”, în Walsby, Malcolm, Kemp, Graeme, ed., *The Book Triumphant. Print in Transition in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*, Leiden, 2011, p. 132-157.
- Ofrim, Alexandru, *Cheia și psaltirea. Imaginarul cărții în cultura tradițională românească*, București, Paralela 45, 2001.
- Oltean, Paul, „Schiță monografică a opidului Hațeg”, în *Transilvania*, Sibiu, an XXIII, 1 (1892), p. 229.
- Ősz, Sándor, Előd, *A Szászvárosi Református Kollégium diáksága 1669-1848 [Studentii Colegiului Reformat din Orăștie, 1669-1848]*, Kolozsvár, Erdélyi Református Egyházkerület, 2006.
- Papacostea-Danielopolu, Cornelia, Demény, Lidia, *Carte și tipar în societatea românească și sud-est europeană (secolele XVII-XIX)*, București, Editura Eminescu, 1985.
- Pavel, Eugen, „Cărți cu însemnări manuscrise (I)”, în *Sargetia*, XIII (1977), p. 579-589.
- Pavel, Eugen, „Cărți cu însemnări manuscrise (II)”, în *Sargetia*, XIV (1979), p. 309-319.
- Pavel, Eugen, *Între filologie și bibliofilie*, Cluj-Napoca, Biblioteca Apostrof, 2007.
- Pavel, Eugen, „Răspândirea Kiriadromionului de la Bălgrad (1699) în ținuturile Hunedoarei”, în *Îndrumător pastoral*, Alba Iulia, VI (1982), p. 141-144.
- Păcurariu, Mircea, *Istoria Mănăstirii Prislop*, Arad, 1986.
- Pop, Ioan-Aurel, „Cultura românilor în a doua jumătate a secolului al XVI-lea”, în *Istoria Transilvaniei*, vol. 2, Centrul de Studii Transilvanice, 2007, p. 289-297.
- Popa, Cristian, Ioan, „O personalitate a timpului său mai puțin cunoscută: George Bercianu – paroh și protopop greco-catolic al Cugirului”, în *Annales Universitatis Apulensis, Series Historica*, 8 (2004), p. 131-141.
- Popa, Cristian, Ioan, „Protopopul greco-catolic Nicolae Sanciali († 1852) din Cugir. Repere biografice”, în *Cultura creștină* VII, 3-4 (2004), p. 245-261.
- Praznovszky, Bence, Praznovszky, Mihály, *Menyői Tolvay Ferenc végrendelete 1710 [Ultima dorință și testamentul lui Menyői Tolvay Ferenc din 1710]*, Nograd, 1995.
- Primer, Irwin, „Introduction”, în *Laus ululae. The praise of owls. An oration to the conscript fathers, and patrons of owls [commentary]*, Rutgers University Community Repository, 2013, p. 1-18.
- Ráková, Katarína, „Bel’s Notitia about the Trenčín County”, în *Transilvania*, 5-6 (2013), p. 86-90.
- Radosav, Doru, *Carte și societate în secolul XVII-XIX*, Oradea, Fundația Celor Trei Crișuri, 1995.
- Radosav, Doru, *Cultură și umanism în Banat: secolul XVII*, Timișoara, Editura de Vest, 2003.

- Radosav, Doru, *Cartea cu prieteni. Solidarități intelectuale interetnice în Transilvania secolului al XVII-lea*, Cluj-Napoca, Academia Română. Centru de Studii Transilvane, Presa Universitară Clujeană, 2016.
- Radosav, Doru „Cultura românească din Transilvania în secolul al XVII-lea”, în *Istoria Transilvaniei*, vol. 2, Centrul de Studii Transilvanice, 2007, p. 311-328.
- Radvánszky, Béla, „Bod Péter Könyvtárának jegyzéke [Lista cărților din biblioteca lui Petru Bod]”, în *Magyar Könyvszemle*, 9 (1884), p. 58-86.
- Rișcuța, Nicolae, Cătălin, „Considerații privind însemnările de pe cărțile vechi românești din Zarand și Hunedoara”, în *Buletinul Cercurilor Științifice Studențești din Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia*, 1 (1995), p. 159-163.
- Roggen, Vibeke, „Biology and Theology in Franzius’s *Historia animalium Sacra 1612*”, în Karl A. E. Enenkel, Paul J. Smith, ed., *Early Modern Zoology. The Construction of Animals in Science, Literature and the Visual Arts*, Leiden, Brill, 2007, p. 121-147.
- Rusu, Adrian Andrei, *Ctitori și biserici din Țara Hațegului până la 1700*, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 1997.
- Rusu, Adrian, Andrei, „Datarea ferecăturii Evangheliarului lui Lațcu Cânde de la Mănăstirea Neamț”, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol”*, XXII, 2 (1985), p. 743-746.
- Rusu, Adrian, Andrei, „Mănăstirea Cerna”, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj*, XXVII (1985-1986), p. 323-347.
- Rusu, Adrian, Andrei, Lazăr, Ioachim, Petrov, Gheorghe, „Mănăstirea Vaca”, în *Ars Transsilvaniae*, II (1992), p. 145-168.
- Simon, Ferenc, „Gróf Kun Kocsárd életének főbb vonásai [Principalele caracteristici ale vieții grofului Kun Kocsárd]”, în *A Szászvárosi E. Ref. Kún Kollegium Értesítője az 1894-1895 tanévről [Buletinul Colegiului Reformat Kun din Orăștie, pe anul 1894-1895]*, Szászváros, Minerva, 1895, p. IV-XVI.
- Spielmann-Sebestyén, Mihaly, „O carte din biblioteca principelui Barcsai”, în *Libraria*, IV (2005), p. 196-200.
- Stanciu, Laura, *Biografia unei atitudini: Petru Maior (1760-1821)*, Cluj-Napoca, Risoprint, 2003.
- Stanciu, Laura, *Între Răsărit și Apus. Secvențe din istoria bisericii românilor ardeleni (prima jumătate a sec. al XVIII-lea)*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2008.
- Swietek, Francis, R., „Gunther of Pairis and the *Historia Constantinopolitana*”, în *Speculum*, 53, 1 (1978), p. 49-79.
- Száráz, Orsolya, „La fortuna delle opere di Paolo Segneri in Ungheria”, în Bitskey István, Amedeo Di Francesco, Száráz Orsolya ed., *Politica, religione e letteratura in Italia e in Ungheria (secc. XV–XVIII)*, Alessandria: Edizioni dell'Orso, 2013, p. 278-301.
- Șuiaga, Victor I., *Deva. Contribuții monografice*, vol. I, Deva, Emia, 2010.
- Șuiaga, Victor I., *Deva. Contribuții monografice*, vol. II, Deva, Emia, 2010.
- Tatay, Anca, Elisabeta, Tatai-Baltă, Cornel, *Xilogravura din cartea românească veche tipărită la București (1582-1830)*, Cluj-Napoca, Mega, 2015.
- Torma, Károly: „Késmárki Thököly Imre naplója 1676-1678. Évekből [Jurnalul lui Emeric Thököly de Kežmarok pe anii 1676-1678]”, în *Magyar Történelmi Emlékek*, XVIII, Pesta, 1866, 199 p.
- Ursuțiu, Maria, „Biblioteci particulare și bibliotecari în Transilvania în secolul al XVII-lea”, în *Biblioteca și Cercetarea*, VIII (1984), p. 244-251.
- Ursuțiu, Maria, „Din nou despre biblioteca Halici (1674) – addenda et corrigenda”, în *Biblioteca și Cercetarea*, XII (1988), p. 268-275.

- Vasilescu, Mircea, „*Iubite cetitoriule ...*”. *Lectură, public și comunicare în cultura română veche*, București, Paralela 45, 2001.
- Hans-Joachim Vollrath, „Kaspar Schotts *Arithmetica Practica*”, în *Archivum Historicum Societatis Iesu*, 156 (2009), p. 443-471.
- Vulea, Camelia, Elena, „Biserică și comunitate romano-catolică”, în *Județul Hunedoara, monografie*, vol. 3, *Cultură și spiritualitate*, Deva, Emia;Timpul, 2012, p. 107-112.
- Yuille, J., Stephen (ed.), *The Works of William Perkins*, Vol. 1, Grand Rapid, Michigan, s.a.